

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen. Gyldendal, København 1986. 622 s.

Dansk Sprognævns største bedrift i 1986 var at udsende Retskrivningsordbogen. Den afløser Retskrivningsordbog. Udgivet af Dansk Sprognævn 1955. Ordforrådet er forøget stærkt i den nye ordbog, og kapitlet Retskrivningsregler er kraftigt udvidet i forhold til 1955-ordbogens Retskrivningsvejledning. Der har været rivende afsætning på ordbogen, som med 4. oplag i februar 1987 er trykt i 350 000 eksemplarer. I 4. oplag er der indført rettelser af de fejl de tre første oplag var skæmmet af.

Dansk Sprognævn: Årsberetning 1985. Duplikeret. 7 s.

Årsberetningen indeholder af sprogligt stof udelukkende varemærkesager.

Hansen, Erik og Henrik Galberg Jacobsen: Om den nye Retskrivningsordbog. Dansk Sprognævns Skrifter 12. Gyldendal, København 1986. 39 s.

Samtidig med Retskrivningsordbogen udsendte Dansk Sprognævn dette hefte, som bringer en kortfattet oversigt over hvad der er kommet til af nyheder og ændringer i Retskrivningsordbogen. Heftet er skrevet som et supplement og en kommentar til Retskrivningsordbogen, og det må understreges at det ikke kan erstatte ordbogen, men tværtimod forudsættes det at man har ordbogen ved hånden. Et oplag af heftet er tillige udsendt af Dansk lærerforening til foreningens medlemmer.

Íslensk málnefnd: Orðaskrá úr uppeldis- og sálarfræði (Pedagogisk-psykologisk ordbok). Íslensk-ensk, ensk-íslensk. Orðanefnd Kennaraháskóla Íslands tók saman. Rit Íslenskrar málnefndar 2. 253 s.

Íslensk málnefnd: Tölvuorðasafn (Dataordbok). Íslenskt-enskt, enskt-íslenskt. 2. útgáfa, aukin og endurbætt. Orðanefnd Skýrslutæknifélags Íslands tók saman. Rit Íslenskrar málnefndar 3. 207 s.

Kielikello, Finska språkbyråns informationsskrift, kom som tidligere ut med fyra nummer i en opplaga på ca 25 000 ex. Nummer 1 domineras av skrivregler i fråga om siffror och tecken, nummer 2 behandlar talspråk och talspråksnormering, nummer 3 innehåller förutom artiklar i språkvårdsfrågor en uppsats om finska efternamn, och nummer 4 innehåller bl.a. en artikel om fransk språkvård och en presentation av den nordiska undersökningen av språknämndernas telefonrådgivning.

Nordisk ministerråd (under medverknig av bl.a. Nordisk språksekretariat): Nordiske språk i gymnas og yrkesutdanning. København 1986. 250 s.

Rapporten er en utredning av grannespråksundervisningen i videregående skole (gymnas og yrkesutdanning) i Norden. Den munner ut i en rekke forslag med sikte på å forbedre undervisningen i nordiske grannespråk og nordiske språk som fremmedspråk. Forslagene gjelder blant annet: endringer i læreplanene, bedring av lærernes grunnutdanning, etterutdanning av lærerne, pedagogisk utviklingsarbeid, utvikling av læremidler, blant annet tekstantologier, videogrammer og andre AV-midler. Rapporten er utarbeidet av en arbeidsgruppe oppnevnt av Nordisk ministerråd og sammensatt av representanter for Nordspråk, Nordiska språk- og informationscentret og Nordisk språksekretariat.

Nordisk språksekretariat: Statsnavn og nasjonalitetsord. Nordisk språksekretariats skrifter 7. Utgitt i samarbeid med språknemndene i Norden 1987. Heftet inneholder en liste over navn på stater, innbyggernavn og nasjonalitetsadjektiv på dansk, norsk, svensk og finsk. 25 s.

Nordisk språksekretariat og Informasjonssenteret for språkundervisning: Nordisk grannespråkundervisning. Heftet inneholder et utvalg av materiell til bruk i grannespråksundervisningen i grunnskolen. 77 s.

Nordisk språksekretariats skrifter 6: Att förstå varandra i Norden – språkråd till nordbor i nordiskt samarbete. En handledning utgiven av Nordiska rådet, Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret. 1986. 50 s.

Att förstå varandra i Norden är namnet på en hjälpredda för nordbor som vill förstå och göra sig förstådda när de umgås med varandra. På femtio sidor får man råd om hur man bör tala för att bli uppfattad, vad man bör tänka på i sitt ordval och hur man över huvud taget undviker att få grus i maskineriet. Skillnaderna mellan danskan, norskan och svenskan belyses kortfattat, och kortfattat presenteras också de viktigaste uttalsreglerna i dessa tre språk och i finskan, isländskan, färöiskan och samiskan. Här förklaras också varför engelskan, tvärt emot vad många tror, inte är särskilt effektiv som umgängesspråk nordbor emellan. En ordlista på ca 400 danska, norska och svenska ord som ofta hindrar språkförståelsen avslutar skriften: gör man sig förtrogen med dem har man avverkat åtskilliga av de grundläggande hindren för utbytet med andra nordbor. Några avsnitt ägnas åt hur man med andra än rent språkliga medel underlättar språkförståelsen vid nordiska möten och konferenser. Här ges också råd om vad man bör tänka på när man talar genom tolk och hur man går till väga för att anlita tolkar.

Nordisk språksekretariats rapporter 7: De nordiske skriftspråkernes udvikling på 1800-tallet 3. 222 s.

Rapporten inneholder de forberedte innleggene fra et symposium om "Ideologier og språkstyring sett i forhold til de nordiske skriftspråkernes utvikling på 1800-tallet": *Erland Ulrich Jessen*: Nationalromantik: nationalisme, skandinavisme og historicisme, *Osmo Ikola*: Den nationalistiske ideologins roll i finska skriftspråkets utveckling under 1800-talet, *Bo Lindberg*: Nationalromantik och språkstyrning, *Ulf Teleman*: Språksyn och språkmetaforer hos några svenska språkvetare under 1800-talets andra hälft, *Kjell Venås*: Om utviklingslære og junggrammatikk i Noreg, *Lars Sellberg*: Rationalismen, *Carol Henriksen*: Rationalisme og sprogregulering i 1800-tallets Danmark, *Ernst Håkon Jahr*: Det sosialpolitiske perspektivet på skriftspråknormeringa i det 19. hundreåret (Noreg), *Jónas Kristjánsson*: Islandsk sprogpolitikk i 1800-tallet, *Jonas Frykman*: I folkets namn. Nordisk nationalism

som forskningsfält, *Jørn Lund*: "Sprogfeil hos folk af de simple classes", *Paavo Pulkkinen*: Om finska språkets status i 1800-talets samhälle, *Staffan Hellberg*: Om språkstyrning i det svenska skriftspråket under 1800-talet, *Allan Karker*: Sprogstyrning i Danmark i 1800-årene, *Einar Lundeby*: Språkstyringens kanaler i Norge i 1800-årene.

Norsk språkråd, Årsmelding 1986. Årsmeldingen inneholder lov og vedtekter for Norsk språkråd og gir en oversikt over rådets virksomhet i 1986.

Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal. Utg. av Svenska språknämnden. Ca. 7500 uppslagsord. Esselte Studium, Stockholm 1986. 306 s. (Anmäls på s. 00 och 00.)

Nyt fra Sprognævnet. 1986 nr. 1-4. 16 s. + 16 s. + 40 s. + 16 s.

Hvert nummer inneholder et udvalg af svar på sproglige spørsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold, herunder en rubrik om nye ord. Af artiklerne i de to første numre kan nævnes: *Erik Hansen*: 2000-tallet (om hvad vi skal kalde det næste århundrede), *Allan Karker*: Bekostning (om et ords betydningsskred), *Johs. Jensen*: Danske navne på nye grøn-sager (nr. 1); *Bente Holmberg*: Et supplement til Ordbog over det danske Sprog, *Pia Riber Petersen*: Ikke en kinamands chance og *Eva Villarsen Meldgaard*: Efternavne og ligestilling. Om personnavneloven af 1981 (nr. 2). Nummer 3 er et temanummer om den netop udsendte Retskrivningsordbogen. Af nummer 4's indhold kan nævnes *Henrik Galberg Jacobsen*: Biords-t, som er en gennemgang af Retskrivningsordbogens nye regler. Artiklen er den første i en serie om Retskrivningsreglerne i Retskrivningsordbogen.

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens informationsblad, gavs som tidigare ut med två nummer i en upplaga på närmare 7000 exemplar. I nummer 1 presenteras bl.a. Sverigefinska språknämnden och Tekniska nomenklaturcentralen, medan temat i nummer 2 var språkvård, språknormer och finlandssvenska.

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1986 som vanlig med fire nummer, kvart på 20 sider. Opplaget var på om lag 17000. Bladet inneheld informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, artiklar om språkspørsmål, bokmeldingar og omtale av språkmøte. Det har ei spørjespalte og ei spalte med nyord. *Språknytt* blir sendt gratis til alle skolar, universitet, offentlege bibliotek, aviser, Norsk rikskringkasting, kommune-, fylkes- og statskontor. Det har og mange private tingarar. Av artiklane i 1986 kan vi nemne: *Ole Henrik Magga*: Samisk språk, *Jostein Stokkeland*: Fjernsynsteksting – den ukjende kunst, *Birgitta Abrahamsson*: Satsa på grannspråken, *Gro Flaten*: Mer aktuelt språkstoff inn i norsktimene, *Kjell Venås*: Norsk salmebok, *Brit Mæhlum*: Er det noen dialekt på Svalbard, da?, *Else Bojsen*: Stavereformer? Nej tak. (Om den nye danske Retskrivningsordbogen), *Ståle Løland*: Nordisk språksekretariat.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Ur innehållet kan nämnas följande. Nr 1: Engelskan i svenskan – en konferens (11 bidrag av språkvårdare, forskare, reklamfolk m.fl.). Nr 2: *Lars Gyllensten*, Att hälsa rätt; *Judith Chrystal*, Hotet från väster; *Mats Carlvik*, Hur man skriver datum; *Alvar Ellegård*, Om translitterering av andra alfabet; *Britta Eklund* Om särskrivning av sammansatta ord. Nr 3: *Bengt Sigurd*, Ärligt talat (om s.k. metakommenterande uttryck); *Sten Ewerth*, "Det låter fult!" (anmälan av Lars-Gunnar Anderssons bok *Fult språk*); *Jan Svensson*, Kommunikationsteknologin – en fara för svenska språket? Nr 4: *Karl-Hampus Dahlstedt*, Dahlstedts hundra ord; *Birgitta Lindgren*, Om nyord i svenskan; *Lars Henriksen*, Språkets hemlighet.

DANMARK

Af *Else Bojsen (EB)* og *Henrik Galberg Jacobsen (HGJ)*

Afzelius, Otto mfl.: Dansk grammatik for udlændinge. Specialpædagogisk Forlag, 1986. 157 s.

Bogen er "med et par rettelser og tilføjelser et uændret optryk af bogen af samme navn udsendt af dansk Flygtningehjælps Sprogskole i 1980". Den består af otte kapitler om de forskellige ordklasser, et om sammensætninger og afledninger, et om ledstilling og et om brugen af *det* eller *der* som formelt subjekt. Derudover indeholder bogen en række skemaer og oversigter, bl.a. over uregelmæssige verber ordnet såvel systematisk som alfabetisk. Et meget detaljeret stikordsregister gør bogen særdeles anvendelig som opslagsbog. *HGJ*

Anker-Møller, Søren, Hanne Jensen og Peter Stray Jørgensen: Politikens Slangordbog. 2. udgave. Politikens Forlag, København 1986. 301 s.

Hermed foreligger en revideret og forøget udgave af Politikens Slangordbog, som blev udførligt omtalt i *Sprog i Norden* 1983, s. 116f. Bogen rummer nu ca. 12000 slangudtryk. Registret er blevet omarbejdet så at det nu til en vis grad kan bruges som en ordbog fra normaldansk til slang. *EB*

ARK. Sproginstitutionernes Arbejdsrapport. Handelshøjskolen i København. Distr.: Handelshøjskolen i København, Fabrikvej 7, DK-2000 Frederiksberg.

I denne serie arbejdsrapporter er der i 1986 kommet 5 numre, hvoraf der kan være grund til at nævne nr. 31 og 32: *Kirsten Haastrup: Fremmedsprogpædagogik.* Annoteret bibliografi. ARK 31. 39 s. og *H.-P. Kromann og Kirsten Haastrup (red.): Undervisning og sprogpædagogik.* Forsøg ved de videregående erhvervsproglige uddannelser. ARK 32. 116 s. *EB*

Brandt, Søren: Dansk Homograf-Ordbog. 20 000 flertydige ordformer. Hans Reitzels Forlag, København 1986. 192 s.

Ud over en sprogvitenskabelig introduktion består bogen af en systematisk del med 18 lister over homografer af bestemte typer,

som kan være relevante for forskellige sproglige undersøgelser. I bogens sidste halvdel er der en alfabetisk referenceliste indeholdende over 20 000 homografer. Listen er baseret på et grundmateriale af opslagsord og bøjningsformer som omfatter alle almindelige og mange ualmindelige nudanske ordformer. Ordbogen er resultatet af en homografundersøgelse gennemført i forbindelse med IBM Danmarks løbende arbejde med at udvikle edb-tilgængelige ordbøger til brug for tekstbehandlingsprodukter. *EB*

Burcharth, Nanna: Grammatik – en genvej til fremmedsprog. Eget forlag. Distribution: Nanna Burcharth, Kong Georgs Vej 13, DK-9000 Ålborg. 1986. 168 s.

Bogen er en tværsproglig grammatik, beregnet som basisgrammatik for sprogstuderende ved handelshøjskolerne. De grammatiske grundbegreber gennemgås og illustreres med eksempler fra dansk, tysk, engelsk og fransk. Bogen falder i to hoveddele: I første del gives en oversigt over sætningen og dens led, herunder en kort gennemgang af sætningsskemaet. I anden del gennemgås de enkelte ordklasser med underinddelinger, og der gøres rede for de grammatiske kategorier der er knyttet til de enkelte klasser. Antallet af grammatiske begreber der introduceres i bogen er forholdsvis stort, og dette i forening med at den er udstyret med et alfabetisk stikordsregister, gør at den også er anvendelig som opslagsbog. *HGJ*

Christensen, Britta og Christian Dreyer: Om retstavning. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, København 1986. 106 s.

1. udgave kom i 1976 som det ene af de fire bind i serien "Hvad er rigtigt?" (omtalt i *Sprog i Norden* 1977, s. 74). Den nye udgave indeholder stort set det samme stof som førsteudgaven og er ligesom denne forsynet med opgaver og facitlister. Derudover er den nye udgave bragt i overensstemmelse med den nye Retskrivningsordbog. *HGJ*

Danske Folkemål. 28. bind. C. A. Reitzels Forlag, København 1986. 168 s.

Af dette binds indhold kan nævnes *Inge Lise Pedersen: Bondsk og ligefrem eller moderne og byagtig. En undersøgelse af holdninger til dialekt og dialekttalende på Fyn* og *Karen Margrethe*

Pedersen: Ledsætninger i saglige og anekdotiske tekster. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse. Den sidstnævnte artikel er en videreførelse af en undersøgelse som blev publiceret i Danske Folkemål, 26. bind under titlen "Når bønder fortæller" (omtalt i Sprog i Norden 1986, s. 115). Det foreliggende bind rummer også en nekrolog over professor Poul Andersen, skrevet af Christian Lisse. EB

Danske Studier 1986. C. A. Reitzels Forlag, København 1986. 173 s.

I dette bind, som næsten udelukkende beskæftiger sig med litterære emner, har *Poul Lindegård Hjorth* skrevet en nekrolog over professor Poul Andersen, som var en drivende kraft i Universitets-Jubilæets danske Samfund i mere end 50 år. EB

Detlef, Claus og Jørn Lund: Stavning. Dansk retskrivning – retskrivning i dansk. Under medvirken af Lene Møller. Udgivet af Dansk lærerforening, København 1986. 126 s.

Med denne bog vil forfatterne "bidrage til en effektivisering af undervisningen i stavning, således at tidsforbruget til disciplinen kan minimeres – og således at staveundervisningen i størst muligt omfang kan integreres i den øvrige undervisning".

Bogen er inddelt i tre hovedkapitler: Det historisk/sociologiske perspektiv, Det sproglige perspektiv (om principperne for dansk retskrivning, lette og svære ord og generelle bemærkninger om stavefejl) og Faseopdelt metodik (om staveundervisningens metodik gennem skoleforløbet i folkeskolen). Bogen rummer desuden en bilagsdel med dels et edb-program, dels kursusmaterialer for de ældste klasser. Til sidst er der en litteraturliste.

Bogen er skrevet for lærere i folkeskolen og lærerstuderende, men henvender sig også til sprogstuderende og andre der interesserer sig for dansk skriftsprog og stavning. EB

Hansen, Erik: Ping- og pampersprog. 2. udg. Hans Reitzels Forlag, København 1986.

Let revideret udgave af forfatterens bog fra 1971. 1. udgave er omtalt i Sprog i Norden 1972, s. 109. HGJ

Hansen, Gyde: Kontrastive Analyse des Artikelgebrauchs im Dänischen und Deutschen. Erhvervsproglige skrifter 10. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1986. 407 s.

Bogen består af to hoveddele. I den første del, der fylder ca. en fjerdedel af hele bogen, opstilles semantiske, morfologiske, syntaktiske og fonologiske betingelser for artikelbrugen i dansk og tysk. I den anden del gives der et rigt udvalg af eksempler på begge sprog, ordnet efter de tidligere opstillede betingelser og med indskudte kommentarer til nogle af eksemplerne. *HGJ*

Heiberg, Beth: Kønsforskelle i sproget. Den nyeste debat. Annoteret bibliografi over skandinavisk litteratur 1979–1984. KVINFOs Bibliografiserie nr. 5. Forlaget KVINFO, Læderstræde 15, DK-1201 København K. 1986. 126 s.

Bibliografien er en lettere revideret udgave af en specialeopgave ved Danmarks Biblioteksskole 1985. Den indeholder 158 fyldigt anoterede arbejder samt 25 henvisninger til sekundært registreret litteratur. *HGJ*

Holberg-Ordbog. Ordbog over Ludvig Holbergs Sprog. Redigeret af Aage Hansen og Svend Eegholm-Pedersen under medvirken af Christopher Maaløe. Bd. IV: O-Sr. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. C. A. Reitzels Forlag A/S, København 1986. 1542 sp.

Endnu et bind i dette storværk er udkommet, og igen kan man more sig ved gensynet med perler fra Holbergs ordforråd. For eksempel er artiklen *Permission* forsynet med herlige citater, hvor ordet er brugt som undskyldning for at man bruger et upassende, stødende, vulgært udtryk. Også et udtryk som at være *ilde opskjørtet* kalder på lystige minder fra komedierne. Bogstav *Q* fylder her lidt mere end i en moderne ordbog, naturligvis, for hos Holberg er kvinderne med *Q*. Værkets tidligere udsendte bind har været omtalt i *Sprog i Norden* 1983 s. 121 og *Sprog i Norden* 1985 s. 107f. *EB*

Haagensen, Hans: Dansk samtale. En lærebog i dansk for udlændinge. Forlaget Duplikon, København (Peter Bangs Vej 212, 2000 Frederiksberg) 1986. 125 s.

Bogen består først og fremmest af dialoger med tilhørende spørgsmål. *HGJ*

Haagensen, Hans: Ord og teksttavler til Dansk udtale. Vokaler m.m. Forlaget Duplikon, København (Peter Bangs Vej 212, 2000 Frederiksberg) 1986. 31 s.

Hæftet knytter sig til forfatterens udtalevejledning for udlændinge, "Dansk udtale – vokaler og prosodi" (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 118). *HGJ*

Jacobsen, Henrik Galberg: Supplement til Opslagsbog. Praktiske sprogproblemer. København, Schönberg, september 1986. 8 s.

Supplementet knytter sig til forfatterens bind i serien *Erhvervsdansk* (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 119) og bringer dette i overensstemmelse med reglerne i den nye *Retskrivningsordbog*. *EB*

Jespersen, Per: Danske tillægsord. 5908 opslagsord. SK-Forlag, Randerup 1986. 113 s.

Bogen er beregnet til brug i skolen fra 4. klassetrin og opefter. Den er udarbejdet for at inspirere eleverne til at nuancere deres sprog. Alle opslagsordene er forklaret, enten ved synonymer eller ved teksteksempler. *EB*

Kristensen, Kjeld: Dansk for svenskere. Under medvirken af *Lars Brink*. Liber Förlag, Stockholm 1986. 151 s.

Denne lærebog for svenske studerende falder i to dele. Del 1 omhandler udtale, og denne del er den fyldigste. Del 2 rummer kapitler om ordklasser, syntaks, sproghistorie og ordforråd. Bagest i bogen er der en kommenteret bogliste. Der er god mening i at tildele udtalen den største plads, for det er jo netop den moderne danske udtale der er den væsentligste forståelseshindring for svenskere. Forfatteren har anlagt et kontrastivt synspunkt i sin sproglære, men har samtidig tilstræbt at give en sammenhængende beskrivelse af dansk sprog. *EB*

Maegaard, Bente og Hanne Ruus: Hyppige Ord i Danske Aviser, Ugeblade og Fagblade. 1-2. Gyldendal, København 1986. 491 + 301 s.

Med disse to bind er publiceringen av DANwORD's ordhyppighedslisters afsluttet. De to første lister med hyppige ord i dansk udkom som bøger i 1981. De omfattede tekstarterne skønlitteratur for voksne og skønlitteratur for børn. Med de nu udsendte to bind er også de ikke-skønlitterære tekstarter aviser, ugeblade og fagblade dækket ind. De hyppige ord er her som for de to første tekstarters vedkommende både opstillet efter hyppighed (rangfrekvenslister) og alfabetisk. I bind 1 er rangfrekvenslisterne anført med hver af de tre tekstarter for sig, hvorimod de tre tekstarter i bind 2 er samordnet i én alfabetisk liste, der gør det muligt umiddelbart at sammenligne et ords hyppighed i de forskellige tekstarter. Se i øvrigt omtalen af de to første bøger i Sprog i Norden 1983, s. 125–126. *HGJ*

Mål & Måle. 10. årgang, nr. 4. Redigeret af Erik Hansen og Ole Togeby. G. E. C. Gad, København 1986. 32 s.

Af nummerets indhold kan nævnes *Stig Toftgaard Andersen*: Som katten om den varme grød (om idiomatik og fraseologi) og *Erik Hansen*: Omkring (om den lidt modeprægede brug af *omkring* i stedet for *om*) samt sprogbrekkassen "Sprogligheder". *EB*

Mål & Måle. 11. årgang, nr. 1–3. Redigeret af Erik Hansen, Ole Togeby og Carsten Elbro. G. E. C. Gad, København 1986 (nr. 1–2) og 1987 (nr. 3). 32 s. + 32 s. + 32 s.

Ud over sprogbrekkassen "Sprogligheder" indeholder årgangen bl.a. *Erik Hansen*: Er sproget logisk?, *Carsten Elbro*: Læseforståelse og *Ole Togeby*: Datamaskinen i modersmaalsundervisningen (nr. 1); *Ingrid Sørensens*: Kan man købe et ord? (om varemærker) og *Lars Henriksen*: Sprogets hemmelighed. En sprogsyktologisk vejledning i at få udbytte af at beskæftige sig med de nordiske nabosprog, samt *Erik Hansen*: Farvel igen! (om brugen af det lille ord *igen*) (nr. 2). Årgangens nr. 3 er et temanummer om læsning med *Mogens Jansen*: Læsefærdigheder og *Matthæus-tendens*. Lærer skoleelever at læse nutildags?, *Carsten Elbro*: Hurtiglæsning og *Eva Jacobsen*: Ordblind. *EB*

Nudansk Ordbog. 13. udgave. Politikens Forlag, København 1986. 2 bind. 1106 s.

Den nye udgave er revideret i overensstemmelse med Retskriv-

ningsordbogen, 1986, udgivet af Dansk Sprognævn. De nye stavemåder og bøjningsformer har medført ændringer i tusindtal i den alfabetiske del, og Retskrivningsvejledningen er nyskrevet og kraftigt udvidet. *EB*

NyS 16/17. Nydanske Studier og Almene Kommunikationsteori. Redigeret af Lars Heltoft og John E. Andersen. Akademisk Forlag, København 1986. 257 s.

Dette dobbeltnummer af *NyS* har fået overskriften "Sætningskemaet og dets stilling – 50 år efter". Det er udsendt som et "mærkeskrift" i anledning af 50-året for Paul Diderichsens sætningskema. Foruden et genoptryk af Diderichsens artikel "Dansk Sætningsanalyse. Dens Formaal og Metode" fra 1945 indeholder bindet 12 artikler om sætningskemaet. Af disse er 8 placeret under overskriften "Sætningskemaets stilling" (*John Ole Askedal, Hans Basbøll, Kurt Braunmüller, Erik Hansen, Lars Heltoft, Erik Vive Larsen, Hans-Peter Naumann, Christer Platzack*), mens 4 er rubriceret som "Videnskabs- og faghistorie" (*Jørgen Chr. Bang og Jørgen Døør, Frans Gregersen, Carol Henriksen, Niels Haastrup*). Herudover indeholder bindet Otto Glismanns artikel "Om tid og tempus", der især er inspireret og provokeret af Kjell Ivar Vannebos disputats "Tempus og Tidsreferanse". *HGJ*

Pragmatics and Linguistics. Festschrift for Jacob L. Mey on his 60th birthday 30th October 1986. Jørgen Dines Johansen & Harley Sonne (eds.) in collaboration with Hartmut Haberland. Odense, Odense University Press 1986. 248 s.

Festskriftet indeholder i alt 23 artikler om pragmatiske og lingvistiske emner skrevet af en international kreds af forskere. *HGJ*

Profiler. Nordisk Institut 1966–86 Odense Universitet. Odense Universitetsforlag, 1986. 623 s.

Bogen er udsendt i anledning af 20-året for oprettelsen af Nordisk Institut ved Odense Universitet og indeholder i alt 17 artikler af medarbejdere ved instituttet. Af de fem artikler med sprogligt emne kan to nævnes i denne forbindelse: *H. A. Koe-foed: Hvorfor har vi en retskrivningsordbog? og Hans Basbøll:*

Når genstande bliver så lette at de flyver – et grammatisk essay; Basbølls artikel handler om letledsreglen. Derudover indeholder bogen en bibliografi over forsknings- og formidlingsarbejder ved instituttet 1966–86, inklusive publicerede studenterarbejder og bedømte specialeafhandlinger. *HGJ*

Ringgaard, K: 1. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog. Aarhus Universitet, Århus 1987. 257 s.

Rapporten fra det første møde om “danskens beskrivning”, afholdt af Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet i oktober 1986, indeholder i alt 23 bidrag fra mødet. Af særlig interesse for sprognævnens arbejde er *Anne Duekilde: Hvad med modersmålsleksikografien?* og *Knud Sørensen: Engelsk indflydelse på moderne dansk syntaks.* *HGJ*

SAML. Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik. Nr. 11. Redigeret af Bente Mægaard og Henning Spang-Hanssen. Udgivet af Københavns Universitets Institut for Anvendt og Matematisk Lingvistik. København 1985. 140 A4-s. Distr.: SAML, Institut for Anvendt og Matematisk Lingvistik, Njalsgade 96, DK-2300 København S.

Af nummerets indhold kan nævnes: *Elisabeth Engberg-Pedersen: Sprogstatus.* Ordbøger som spejl af et sprogs status, *Bente Dalgaard, Anne Holmen og Svend Erik Olsen: Navngivning.* Nogle studier i personnavne og deres strukturelle og samfundsmæssige kontekst, *Charlotte Toubro: Edb i fremmedsprogsundervisningen.* Intelligent svarevaluering, *Jesper Hermann: Subjektbegrebet i sprogpsykologi* og *Esther Glahn: Datamatstøttet undervisning i fremmedsprogsfagene.* *EB*

SAML. Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik. Nr. 12. Redigeret af Bente Mægaard og Henning Spang-Hanssen. Udgivet af Københavns Universitets Institut for Anvendt og Matematisk Lingvistik. København 1986. 167 A4-s. Distr.: SAML, Institut for Anvendt og Matematisk Lingvistik, Njalsgade 96, DK-2300 København S.

Af nummerets indhold kan nævnes: *Ole Ravnholt og Elisabeth Engberg-Pedersen: Børn og dig og mig.* Børns deiktiske brug af pronominer i talesprog og tegnsprog, *Hanne Jensen: Naturligt*

sprog som grænsefladesprog til edb-programmer, *Henrik Rue*: Diderichsen på prolog (som er en statusrapport for et større projekt med det mål at skrive en "bred" dansk analysegrammatik baseret på Paul Diderichsens "Elementær dansk grammatik" og udsat for Prolog), *Henning Spang-Hanssen*: Ordstilling, omvendt. Bidrag til læren om at lave registre og *Pernille Askerud*: Samtaleanalysens tekstlighed – og dens paradoksale mulighed (som er en "læsning af Derrida: Signatur – Tildragelse – Kontekst"). *EB*

Skrift, trit og retning. Indlæg fra en konference om skriftlig fremstilling. Tema/1 fra Direktoratet for Gymnasieskolerne og Højere Forberedelseksamen, Amagertorv 14, DK-1160 København. (1986). 82 s.

Hæftet indeholder 10 indlæg fra en konference i april 1986 om skriftlig fremstilling arrangeret af Dansk Sprognævn og Direktoratet for Gymnasieskolerne og Højere Forberedelse. De fleste af indlæggene har umiddelbar interesse for alle der beskæftiger sig med sproglig rådgivning. Som eksempler på indlæg af særlig interesse for sprognævnens arbejde kan dog nævnes *Erik Hansen*: Råd og vejledning i sproglige spørgsmål, *Søren Brandt*: Skriftsprognormer i edb-alderen, og *Jørn Lund*: Skrift, trit og retning? *HGJ*

Skyum-Nielsen, Peder: *Om sproglig normgivning 1-2.* Danmarks Lærerhøjskole, København 1986. 269 + 107 s.

Bogen er en udgave af et arbejde der i hovedsagen var afsluttet i 1978, og som forfatteren – især på grund af tilvæksten inden for den relevante faglitteratur – har måttet afstå fra at føre op til dato. Dette forhold vil dog ikke være nogen større hindring for bogens brugbarhed, først og fremmest som opslagsbog, og der er næppe tvivl om at den – som forfatteren udtrykker håb om i forordet – vil kunne "gøre lidt gavn i sprognævnsarbejdet, i det danske og i det øvrige nordiske".

Bind 1 har undertitlen "Forløbsmodel og bibliografiske gennemgange". Den indeholder bl.a. en kritisk gennemgang af det teoretiske grundlag for sproglig normgivning i Danmark, herunder af grundlaget for Dansk Sprognævns virksomhed.

Bind 2 har undertitlen "Bibliografi – terminologisk og definito-

risk materiale". Bibliografien indeholder ca. 1100 arbejder, især på dansk, norsk, svensk, engelsk og tysk, med tilknytning til sprogrøgt og sproglig normgivning. I det terminologiske og definatoriske materiale er der samlet en række belæg på brug af termer der bruges i forbindelse med sproglig normgivning (*sprogvurdering, sprogrøgt, sprogpleje, sprogteknik, sprogstyring, sprogplanlægning osv.*). *HGJ*

SPRINT. Sproginstitutionernes tidsskrift. 1986, nr. 1-3. Udgivet af Handelshøjskolen i København. Hvert nummer er på 33 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Fabrikvej 7, DK-2000 Frederiksberg.

Af indholdet i de tre numre kan nævnes: *Frede Boje: Eurotra - EF's maskinoversættelsessystem (nr. 1), Henrik Galberg Jacobsen: Den nye Retskrivningsordbog (nr. 2) og Lisbet Pals Svendsen: Jamen, hvad er det dog, de siger?? om arbejdsproget inden for valutahandel i bankverdenen. EB*

Sproget og datamaskinerne. Udgivet af Modersmål-Selskabet. C. A. Reitzels Forlag A/S, København 1986. 122 s.

Bogen er den sjette debatbog i serien "Hvor går dansk hen?" og belyser emnet gennem ti artikler i populærvideenskabelig form. Af indholdet kan nævnes: *Bente Maegaard: Sprogets fremtid i datamaskinerne, Finn Sørensen: Sprog som grænseflade - ja eller nej?, Ebbe Spang-Hanssen: Datamaten som redskab til analyse af naturlige sprog, Hanne Ruus: Sproget i edb-systemerne og Peter Bøgh Andersen: Edb, fagsprog og sprogpolitik. EB*

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 4. årgang, nr. 1-4. Redigeret af Rasmus Bjørgmose. Jørn Thomsen Offset ApS, Kolding 1986. 12 s. + 12 s. + 12 s. + 12 s.

Af årgangens indhold kan nævnes *Sven-Ole Mogensen: Det lille sprog i det store fællesskab (om dansk i EF) (nr. 1), Kjeld Kristensen: "Tosprogethed" må være idealet. Lidt om kodeskift og talesprog (nr. 3) og Bernt Olsson: Til kamp mod det "svenskska" (om det nyoprettede Nya Tungomålsgillet i Sverige og selskabets arbejde for et bedre svensk sprog) (nr. 4). EB*

Togebj, Ole: Sprogboq. Grundboq i sproqundersvnsning. Dansk-lærerforeningen, København 1986. 184 s.

Ordet "sprogundersvnsning" i bogens titel skal forstås som undervnsning i mundtlig og (især) skriftlig fremstilling på dansk. Bogen er beregnet for deltagere på den prøveforberedende voksenundersvnsning. Den handler om hvordan man kommunikerer godt, bl.a. ved at gøre rede for de generelle kommunikationskrav (ærlighed, relevans mv.), ved at gennemgå arbejdsfaserne i skriftlig fremstilling og ved at give råd mht. argumentation og komposition. Derudover har bogen et kapitel om sætninger og et kapitel om ord, der dels indeholder en kortfattet grammatisk beskrivelse (led, ledtyper, ordklasser), dels giver en kortfattet vejledning mht. tegnsætning og stavning. *HGJ*

FINLAND

Av *Charlotte von Herten (CvH)*, *Raija Lehtinen (RL)* och *Mikael Reuter (MR)*

von Bonsdorff, P. E., Sten Palmgren och Mikael Reuter, Svenskt lagspråk i Finland. En handbok. Justitieministeriet, Lagberedningsavdelningens publikation 2/1986, Helsingfors 1986. 220 s.

Handboken vänder sig främst till dem som skriver, översätter och granskar författningar och propositioner, men innehåller också uppgifter av intresse för andra som arbetar med svenska förvaltningstexter och juridiska texter i Finland.

De anvisningar som ges gäller både lagtekniska frågor och rent språkliga frågor. De senare omfattar dels typiskt finlandssvenska översättningsproblem, dels allmänsvenska språkvårds- och språkriktighetsfrågor inklusive skrivregler och regler för namnanvändning. Dessutom ingår information om lagböcker och andra hjälpmedel och en redogörelse för lagstiftningen i Finland och tillkomsten av den svenska versionen av lagar och förordningar. Boken avslutas med en kommenterad finsk-svensk ordlista på ca 50 sidor som upptar svåröversatta ord och uttryck i juridisk text.

Boken kan ha ett intresse också utanför Finland som en illustration av tvåspråkig lagstiftning och de översättningsproblem som hänför sig till denna. *MR*

Fackspråk och översättningsteori, VAKKI-seminarium VI, Vasa högskola, Institutionen för språk; Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk, Vasa 1986. 254 s.

Av artiklarna i seminarierapporten kan främst nämnas Suomen objektiivisen genetiivin ruotsintamisesta där Ralf Vahtera diskuterar hur objektiv genitiv i finskan skall översättas till svenska. Frågan är av central betydelse när det gäller studiet av svenskt språkbruk i Finland. I rapporten ingår också artikeln Nödvändigt och icke-nödvändigt i fackspråk av Christer Laurén, Zur Beziehung zwischen fachsprachlicher und gemeinsprachlicher Bedeutung im Wörterbuch av Henrik Nikula, Dags att deklarerat – om språket i skattedeklarationsblanketterna av Anne Paavola m.m. *CvH*

Finlandssvenska-rikssvenska i svenskundervisningen i Finland, Seminarierapport nr 19, Nordiska språk- och informationscentret, Helsingfors 1986. 67 s.

Rapporten innehåller utskrifter och sammandrag av anföranden som hölls på Hanaholmens kulturcentrum 6-8 januari 1986. Seminariet var avsett för lärarutbildare vid institutionerna för nordiska språk och språkcenter i Finland och riktade sig också till språkforskare och språkvårdare. Bl.a. följande anföranden anknyter till språkvårdsproblematiken: Mikael Reuter: Vad är finlandssvenska? Birger Liljestrand: Finlandssvenskt tidnings-språk, Margareta Westman: Olika slag av svenska, Christina Melin: Ordböcker, finlandismer och språkriktighet. *CvH*

Hansén, Sven-Erik, Christer Laurén, Ulla Laurén, Viking Brunell och Bent Søndergaard: Boken om vårt modersmål, Söderström & Co. förlags Ab, Lovisa 1986. 260 s.

Boken är en antologi med forskningsöversikter och seminarierapporter och utgör ett inlägg i diskussionen om språksituationen och modersmålsundervisningen i den finlandssvenska skolan. I den inledande artikeln ger Sven-Erik Hansén en historisk överblick av modersmålsundervisningen och historiken bildar en bred bas för de övriga inläggen som är mer debatterande till karaktären. Christer Laurén presenterar ett föredrag som hölls för jämnt hundra år sedan av Karl Lindström och kommenterar den diskussion om språkundervisning som fördes inom Pedagogiska föreningen 1887 under rubriken Etablering av normer för skolans språkvård. Han redogör ytterligare för sin enkät Lärare om språkriktighet från 1982 (anmäld i Språk i Norden 1985) vars syfte var att undersöka modersmålslärares attityder till klassiska finlandssvenska språkriktighetsfrågor. Artikeln Tvåspråkiga barn i svensk skola – och deras språkbehärskning av Ulla Laurén baserar sig på en undersökning i vilken tvåspråkiga och enspråkiga elevers språkfel i uppsatser (årskurserna 3, 6 och 9) analyseras. Viking Brunell diskuterar skolspråkssvårigheter i artikeln Fritidsspråk och skolspråk. Han skisserar upp ett schema enligt vilket språksvårigheterna nivåbestäms och framkastar förslag till ändringar utgående från principen att det är skolan som skall komma barnen till mötes. Det sista inlägget av Bent Søndergaard, Sproglig-kulturell heterogenitet – en paedagogisk problem-

stilling i den finlandssvenske skole behandler problemet med modersmålsundervisning för elever med en heterogen språklig bakgrund som varierar från enspråkigt svensk till enspråkigt finsk. *CvH*

Ikola, Osmo (red): Nykysuomen käsikirja (Nufinsk handbok). Tredje, reviderade upplagan. Weilin + Göös 1986. 390 s.

Detta standardverk inom finsk språkvård kom ut första gången 1968 under namnet Suomen kielen käsikirja (finsk handbok), och har nu reviderats för andra gången och hunnit till åttonde tryckningen. Avsnittet om formulärskrivning (med modeller för platsansökningar etc.) har strukits. En nyhet är förteckningen över viktigare språkliga hjälpmedel. Nästan alla andra kapitel har utvidgats, bl.a. ord- och sakregistret, listan över främmande ord, ortnamnsförteckningen och listan över förkortningar. Också de grammatiska avsnitten (bl.a. objektsregler) har utvidgats. Som ordförande i finska språknämnden har redaktören varit i tillfälle att införa också de senaste språkliga rekommendationerna i handboken. *RL*

Nuutinen, Olli och Seija Tiisala: Sano minun sanoneen – Sanna mina ord. Werner Söderström Osakeyhtiö 1986. 191 s.

Med detta finsk-svenska ordspråkslexikon ger sig författarna in i det tvärvetenskapliga ingenmansland som ligger mellan språk och folkkultur och mellan grammatik och lexikon. Boken innehåller ca 1000 par ordspråk och talesätt på finska och svenska och är indelad i en finsk och en svensk uppslagsdel, bägge alfabetiserade efter det centrala ordet i respektive ordspråk. I den finska delen anges hela det finska ordspråket och den svenska motsvarigheten, medan den svenska delen är utformad som ett register över de svenska huvudorden med hänvisningar till motsvarande uppslagsord i den finska delen. Vill man t.ex. slå upp *skenet bedrar*, utgår man från *sken*, får en hänvisning till *kakku* och under detta uppslagsord står det finska talesättet *moni kakku päältä kaunis*. *CvH*

Studier i Nordisk filologi 66. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 532, Helsingfors 1986. 267 s.

Det sextiosjätte bandet av Studier i nordisk filologi upptas

nästan i sin helhet av Ann-Marie Ivars doktorsavhandling *Från Österbotten till Sörmland* (236 sidor av 267). I avhandlingen behandlas den språkliga anpassningen hos dialektalande österbottningar som utvandrat från Närpes i Finland till Eskilstuna i Sverige. Undersökningen är ett delprojekt i forskningsprogrammet *Urbanisering och språkförändring i Norden*, koordinerat från Uppsala universitet.

I samma band ingår artikeln *Egennamn* som förled i tidningsrubrikernas sammansättningar. Marianne Nordman redogör här för sin komparativa undersökning av egennamn i rubriker. Materialet är hämtat ur tre finlandssvenska dagstidningar och avsikten med undersökningen var att ta reda på vilket formellt skrivsätt som gynnas och att ställa resultatet mot de direktiv skrivregler och språkvårdslitteratur ger. Egennamnens semantiska roll i sammansättningarna granskas också. *CvH*

NORGE

Av *Ståle Løland (SL)* og *Åsta Norheim (ÅN)*

Birkeland, Bjarte: Essay i utval. Det Norske Samlaget 1986. 291 s.

Utvalet i denne boka viser Bjarte Birkeland som språkbrukar og fagmann frå 1949 til 1980. Samlinga inneheld særleg essay med emne frå nordisk språk og litteratur. Vi kan nemne *Johns A. Dale om Garborgs språk og stil*, *H.C. Andersen i norsk språkdrakt*, *Lyrikaren Elmer Diktonius*, *Nynorsk dikting etter Ivar Aasen* og *Tidsskrift og språk*. Boka har ei innleiing av Idar Stegane om "mannen og verket", og Sveinung Time har skrive eit etterord om det "sakleg-personlege essayet". Boka inneheld ein fyldig bibliografi over arbeida til Birkeland. *ÅN*

Birkeland, Bjarte og Bjørn Nic. Kvalsvik: Folkemål og danning. Nynorske lærebøker 1867–1915. Det Norske Samlaget 1986. 224 s.

Denne boka gjev eit oversyn over framveksten av nynorske lærebøker frå 1867 til 1915. Boka er ein del av forskingsprosjektet "Nynorsk litterær offentlegheit 1850–1915", som vart sett i gang ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen i 1983.

Forfattarane har lagt hovudvekta på lesebøkene, fordi lærebøkene i norskfaget vitnar mest om korleis det særeigne nynorske kultursynet voks fram. Framstillinga er både ein gjennomgang av dei bøkene som vart brukte i skolen, og ei drøfting av det politiske ordskiftet om desse bøkene. Forfattarane analyserer verka til nokre av dei personane som laga abc-er og lesebøker på landsmål. Vi kan nemne Aasta Hansteen, P.A. Jensen, Andreas Austlid, Arne Garborg, Ivar Mortensson, Nordahl Rolfsen, Marius Hægstad, Matias Skard, Halvdan Koht, Bernt Støylen, Leiv Heggstad og Lars og Severin Eskeland. Boka inneheld register over alle lærebøker på landsmål i *alle* fag i perioden 1867–1915. *ÅN*

Hagland, Jan Ragnar: Riksstyring og språknorm. Spørsmålet om kongskanselliets rolle i norsk språkhistorie på 1200- og første halvdel av 1300-tallet. Novus Forlag 1986. 260 s.

Boka tek opp spørsmålet om kva kongskanselliet har hatt å seie for utviklinga av norsk skriftspråk mot slutten av det vi vanlegvis reknar for gammalnorsk tid i språkhistoria. Språkleg primærkjeldemateriale frå kongsadministrasjonen er såleis gjennomgått på nytt. Forfattaren har dessutan freista å klarleggje meir i detalj korleis kongens skrivartenester var organiserte. Føremålet har vore å etterprøve det synet fagtradisjonen har hatt på dette spørsmålet. Samla sett gjev denne undersøkinga grunn til å sjå bort frå kongsadministrasjonen som noka sterk normkraft på norsk skriftspråk i den perioden det her gjeld. Oppfatninga om at kongsadministrasjonen har vore berar av ei sterk trøndsk/vestlandsk skriftspråknorm synest dermed ikkje å kunne haldast ved lag, slik vi til no har vore vane med å finne det i skolebøker og språkhistoriske standardverk. *ÅN*

Hanto, Kristian Ihle: Ideologiar i norsk målreising. Novus Forlag 1986. 120 s.

Boka er ein analyse av dei ideologiske brytningane i norsk målreisingshistorie frå og med Ivar Aasen fram til midten av 1980-åra. Det har vore to hovudliner i målreisinga, den "nasjonale" og den "sosiale", og dei har skapt ulike variantar av ein høgnorskideologi og ein folkemålsideologi. Diskusjonen har gått om forholdet mellom dialektane og nynorsk skriftmål. Somme har sett dialektane som ein større verdi enn nynorsk skriftmål, medan andre har sett ein tradisjonalistisk nynorsk som det primære framfor dialektane. Det er heile tida tenkjemåtane og inspirasjonskjeldene til dei som har vore med i ordskiftet, forfattaren prøver å klargjere. Boka inneheld litteraturliste og ei samling studieemne. *ÅN*

Jahr, Ernst Håkon og Ove Lorentz (red.): Morfologi/Morphology. Novus Forlag 1985. 183 s.

Boka er den tredje i serien "Studier i norsk språkvitenskap". De to foregående tok opp norsk fonologi og prosodi. *Morfologi/Morphology* inneholder 14 artikler av i alt tolv forskere, pluss innledning og bibliografi ved redaktørene. Artikkene spenner i tid fra 1852 til 1984, og det er ni artikler på norsk, fem på engelsk. Fra et språkrøktssynspunkt er det interessant at flere artikler behandler genussystemet i norsk. *SL*

Johannessen, Georg: Rhetorica Norvegica. Landslaget for norsk-undervisning (LNU)/Cappelen 1987. 331 s.

Rhetorica Norvegica gir en innføring i retorikk for studenter og norsklærere. Den tar opp emner som retorikkens hovedbegreper, sentrale navn i retorikkens historie, retorisk tekstanalyse, morsmålsundervisningen og retorikken, humanioras vitenskaps- og faghistorie og klassisk retorikk. Forfatteren har ikke lagt opp boka som en tradisjonell lærebok, men fører hele tiden en dialog med leseren. *SL*

Mæhlum, Brit: Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo. Novus Forlag 1986. 302 s.

Boka er en studie av hvordan dialektformer og standardformer veksler hos en gruppe innflyttere i Oslo. Informantene er observert i to situasjoner – i samtale med en normalmålstalende og en dialekttalende person. Et sentralt utgangspunkt for analysen er språklig interferens. Forfatteren drøfter også årsaken til endringer av en opprinnelig dialekt i retning av et mer normalisert språk. Boka er en hovedfagsavhandling, og er preget av et tungt faglig begrepsapparat. *SL*

Mål og makt. 16. årgang. Nr. 1–4. Tidsskrift utgitt av Studentmålslaget i Oslo.

Av artiklene vil vi nevne: nr. 1: *Finn Gabrielsen:* Nynorsk for byfolk og?, nr. 2: *Roald Orheim:* Språkstriden ligger død i Språkrådet, *Kjell Venås:* Med nynorsk i 100 år, nr. 3/4: *Sylfest Lomheim:* Det nynorske mennesket – finst det? , *Else Berit Eikeland:* Nynorsk berre til kakepynt?, *Tove Bull og Eldbjørg Fosseng:* Nei til sidemål – ja til jamstelling, *Olav Randen:* Målrørsla mellom folkerørsle og statsinstitusjon, *Kjell Venås:* Kvardagsspråk – høg-tidsspråk – normalmål. *SL*

Maal og Minne. Hefte 1–2. Utgitt av Bymålslaget ved Einar Lundeby og Bjarne Fidjestøl.

Inneholder blant annet *Kjell Venås'* og *Alfred Jacobsens* opposisjonsinnlegg ved *Jan Ragnar Haglands* doktordisputas: Riksstyring og språknorm (se s. 116). *SL*

Nes, Oddvar: Norsk dialektbibliografi. Novus Forlag 1986. 467 s.

Denne boka er eit register over alle arbeid om norske dialektar i nynorsk tid, frå Jørgen Thomassøn ca. 1625 til våren 1985. Bibliografien inneheld 2633 titlar på arbeid av ca. 1130 norske og utanlandske forfattarar, med nøyaktige kjeldeopplysningar og kommentarar. Stoffet er henta frå dialektmonografiar, uprenta hovudoppgåver, festskrift, tidsskrift, leksika og lokalhistorisk litteratur. Avisartiklar og målprøver er ikkje medtekne. I tillegg til hovuddelen, som er ordna alfabetisk, er det og eit stort geografisk register og eit fullstendig forfatarregister. *ÅN*

Norskraft. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur. Universitetet i Oslo. Nr. 49 og 51 1986.

Inneholder disse artiklene: *Finn Hauberg Mortensen:* Modersmålsfaget på universitetene, alternativer til nedbygning? *Kjell Lars Berge:* Tekst og talehandlingsteori, *Eivind Landmark:* Felt-skjema og syntaktisk analyse, *Arne Torp:* "The Decline and Rise of the ninth Vowel" og Noen betraktninger om r-lydens vesen, vanskjebne og uvesen i enkelte former av sørlig skandinavisk, *Arnfinn M. Vonen:* Semantisk analyse av egennavn – noen sentrale problemstillinger, *Helge Lødrup:* Noen sammenligningssetninger som ikke sammenligner, *John Ole Askedal:* Seleksjonsregler – syntaks, semantikk, pragmatikk? Noen uformelle betraktninger omkring et syntaktisk 20-årsminne. *SL*

Nyrnes, Aslaug: Det (ny)norske mennesket. Det Norske Samlaget 1985. 160 s.

Boka byggjer på ei hovudoppgåve ved Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, og er ein tekstanalyse av familiebladet For Bygd og By (FBB), årgang 1927. Bladet kom ut 1912–1920, og var det første nynorske familiebladet på riksnivå. FBB ville ikkje berre vere eit språkleg alternativ til dansk-norske vekeblad, men skulle formidle "norskt mål og kultur". Forfattaren ser FBB som eit ledd i arbeidet for å etablere ei nynorsk kulturell norm. Som hjelpemiddel i analysen har ho dikta opp eit historisk subjekt, idealtypen "det (ny)norske mennesket", og les FBB som ein utviklingsroman om dette mennesket. Forfattaren bestemmer landskapet det (ny)norske mennesket veks opp i, og følgjer det gjennom den kulturelle prosessen. *Det (ny)norske mennesket*

inneheld mykje underhaldande lesnad, og avdekkjer i røynda eit kulturmonster som rådde innanfor målrørsle og frilynd ungdomslagsrørsle i første halvdel av dette hundreåret. Forfattaren strekar under at boka er eit *tekststudium* og ikkje eit generelt kulturhistorisk studium. Såleis svarar ho ikkje på *om* eller *kvar* det (ny)norske mennesket finst i dag, eller om det nokon gong har funnest. Den einaste sikre konklusjonen ein kan dra av boka, er at det har funnest menneske som har ønskt å formidle ideala som pregar FBB.

Det (ny)norske mennesket føyer seg inn i rekkja av bøker som har kome dei siste åra, om Noreg og nordmenn sedde gjennom antropologbriller. Dessverre er stoffet i delar av boka behandla såpass teoretisk at framstillinga her og der kan bli noko tunglesen. Bak i boka er det fyldig noteapparat og litteraturliste. *ÅN*

Sandøy, Helge: "Han er åt og kjem seg." Om ein vestnordisk aspektkonstruksjon. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen 1986. 149 s.

Boka er ei drøfting av den islandske konstruksjonen *vera að gera etthvað* og dei tilsvarende konstruksjonane i norsk (*vera at álog*) og i færøysk (*vera at at*). Forfattaren ser på utbreiinga og funksjonen av konstruksjonen i notidsmåla, først og fremst i norsk. Han viser at det som har vorte rekna som ein særilandsk aspektkonstruksjon, eigentleg er ein felles vestnordisk konstruksjon. Forfattaren hevdar at ved å samanlikne moderne norsk og færøysk med det vi veit om norrønt og moderne islandsk, er det mogleg å rekonstruere ei historisk utvikling av konstruksjonen.

Boka har ei fyldig litteraturliste. *ÅN*

Språklig Samling. 27. årgang. Nr. 1–4. Tidsskrift utgitt av Landslaget for språklig samling.

Hvert nummer konsentrerer seg om et hovedemne: Minoriteter og norskopplæring (nr. 1), Navn (nr. 2), Å skrive radikalt bokmål (nr. 3), Dansk rettskrivning – fra mayonnaise til majonæse (nr. 4). Det siste gjør greie for den såkalte "majonæsekrigen" i Danmark i forbindelse med utgivelsen av den nye "Rettskrivningsordbogen". Striden dreier seg om nasjonalisering av fremmedord. *SL*

Steinfeld, Torill: På skriftens vilkår. Et bidrag til morsmålsfagets historie. J. W. Cappelens Forlag AS 1986. 244 s.

På skriftens vilkår er ei bok om framveksten av morsmålsfaget i skolen. Boka handlar om morsmålet sin plass i latinskolen og i allmugeskolen fram til den perioden då sjølvfaget vart etablert. Framstillinga er tredelt. Første delen tek for seg latinskolen på 1500- og 1600-talet, der morsmålet i praksis nesten var tabu. Andre delen handlar om framveksten av eit eige morsmålsfag i latinskolen. Siste delen av boka fortel om allmugeskolen og morsmålet. Framstillinga blir ført fram til skolelova av 1889, som innførte norsk som eige undervisningsfag i folkeskolen. Til slutt dreg forfattaren nokre trådar mellom dei to fagtradisjonane som hadde vorte etablerte – i den lærde skolen og i allmugeskolen. Forfattaren legg hovudvekta på ideane og grunngjevinga som låg bak språkpraksisen og språkundervisninga i skolen. Bak i boka er det noteapparat og litteraturliste. Boka er utstyrt med mange interessante illustrasjonar. *ÅN*

Trondheimsskrifter i anvendt språkvitenskap nr. 1 og 2. Utgitt av Institutt for anvendt språkvitenskap, Universitetet i Trondheim 1985.

Dette er en ny serie som skal inneholde arbeidsnotater (“working papers”) om emner fra anvendt språkvitenskap. Av artiklene i de to første numrene kan vi nevne: *Lars S. Evensen: Hva er anvendt språkvitenskap?*, *Elisabeth Ingram: Fagspråk for studenter*, *Lars S. Evensen: Nordic Cooperation on Discourse-Level Performance Analyses – A Presentation of the NORDWRITE Project.* *SL*

SVERIGE

Av Ulla Clausén (UC), Catharina Grünbaum (CG), Birgitta Lindgren (BL), Margareta Westman (MW) och Lena Witt (LW)

Allén, Sture, Loman, Bengt & Sigurd, Bengt: *Svenska Akademien och svenska språket*. Tre studier. Norstedts, Stockholm 1986. 275 s.

Svenska Akademien firade 200-årsjubileum 1986 och till jubileet utgavs en serie om åtta böcker för att på olika sätt belysa Akademien och dess arbete under de år som gått sedan Gustav III instiftade den. Denna volym behandlar i tre studier de språkliga sidorna av verksamheten. Bengt Loman har skrivit om tiden fram till slutet av 1800-talet: "En Inrättning, ägnad endast till Språkets förbättring." Nästa avsnitt, "Ordboken, ordlistan och några andra av Svenska Akademiens insatser under 1900-talet", har författats av Bengt Sigurd. I det sista avsnittet, "Inför tredje seklet", diskuterar Sture Allén tänkbara arbetsuppgifter under 2000-talet. Boken bygger på källor i Akademiens eget arkiv och ger en tankeväckande översikt av Akademiens språkarbete genom åren. UC

Andersson, Lars-Gunnar & Ralph, Bo: *Sicket mål*. Tryckt hos Novum Grafiska AB, Göteborg 1986. 157 s.

Grunden till den här boken är författarens program i lokalradion om göteborgska. Titeln har lånats från fotbollsarenan Ullevi i Ljustavla, där texten "Sicket mål" tänds när det blir mål. Samtidigt kan frasen betyda "Ett sådant språk!".

I korta lättlästa artiklar behandlas olika ord och uttryck ur göteborgsspråket. Samtidigt lyckas författarna hålla lokalchauvismen i band någorlunda, och de resonerar både roligt och klokt om det mesta. Emellertid kan läsaren få svårt att värja sig för den tanken att göteborgskan är ett språk för manliga fotbollsspelare. Ett rent flickord tas upp bland de cirka 150 som diskuteras, nämligen *kovägen*, om att hoppa in från fel håll när flickorna hoppar slängrep. Men boken är rent nöjsam att läsa. Man får också dels tillfälle att pröva sina egna kunskaper genom tipsku-ponger (vad annars?), dels anledning att fundera över hur utbred- da över landet en del ord kan vara och ändå kallas "göteborgs-

ka". Fast *parra* 'känslan av att det går undan' är nog riktig göteborgska. I Stockholm heter (hette) det *sula*. MW

Begripliga beslut. Statens institut för personalutveckling, Solna 1986. 13 s.

Denna lilla skrift som utarbetats av SIPU på uppdrag av regeringen vänder sig till statliga myndigheter för att visa hur man lämpligen kan utforma beslut som gäller enskilda medborgare. Perspektivet är sålunda mottagarens, och råd ges om hur ett beslut bör disponeras och formuleras för att bli lättillgängligt och begripligt för den enskilda människan. UC

Ericssons-svenska. Utg. av Telefonaktiebolaget LM Ericsson, avdelningen för koncernstandard, Stockholm 1983. 248 s.

Denna bok har utgivits av Ericsson i syfte att standardisera först och främst det språk som används i operatörsinstruktioner. En "Ericsson-engelska" har tidigare utkommit. "Ericsson-svenska" innefattar en "kontrollerad grammatik" där passivum är bannlyst, där endast tre tempus tillåts (presens, imperfekt, futurum) och där användningen av hjälpverb är starkt begränsad. Dessutom finns en "Ericsson-ordlista" som innehåller de ord som är tillåtna på en grundläggande nivå (för texter av normal svårighetsgrad) samt på en högre nivå (för komplicerade texter). "Ericsson-svenska" verkar kanske vara ett skämtsamt bidrag i George Orwells efterföljd men är tyvärr tillkommen på fullt allvar. En sådan svenska vill vi inte ha. UC

Flodell, Gunvor: Misiones-svenska. Språkbevarande och språkpåverkan i en sydamerikansk talgemenskap. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 17. Uppsala 1986. 189 s.

Under årtiondena kring sekelskiftet utvandrade några tusental svenskar från olika landsändar till södra Brasilien, där de gick skiftande öden till mötes. En del av dem hamnade i det argentiniska nybyggerområdet Misiones, där svenskan lever än i dag, om än som det synes på gränsen till att duka under för spanskan.

Författaren till Misiones-svenska bodde under ett decennium i svenskolonin och gjorde där ett hundratal inspelningar av första, andra och tredje generationen svensktalande, kompletterade

med intervjuer och språkliga acceptabilitetstest. Materialet har analyserats med avseende på uttal, morfologi, syntax, ordförråd och särskilda dialektala drag. Som väntat blir de spanska inslagen och interferenserna mer frekventa ju längre fram i generationerna man kommer, men graden av svenskhet varierar också med individen, med familjerna – några använder fortfarande svenska som hemspråk – och med samtalsämnet. Allt pekar dock på att svenskans dagar i Misiones är räknade.

Som bakgrund till den språkliga beskrivningen redovisas också den språkliga och sociala miljö som Misionessvenskarna kom att leva i. Ämnet belyses över huvud taget mångsidigt i denna avhandling, vars författare är väl förtrogen såväl med metoderna som med den verklighet hon undersöker. *CG*

Jørgensen, Nils och Svensson, Jan: Nusvensk grammatik. Liber, Malmö 1986. 216 s.

Denna grammatik är avsedd för den akademiska grundutbildningen. Den ger en grundläggande beskrivning av den moderna svenskans struktur och samtidigt en överblick över grundläggande grammatisk teori.

I huvudsak är stoffet disponerat enligt gängse mönster i en grammatik med en inledande presentation av ordklasserna följda av syntaxen. Men under huvudrubriken *Ordet* rymms förutom avsnittet om ordklasser också avsnitt om ordbildning och ord betydelse, och det syntaktiska stoffet presenteras i två kapitel: *Frasen* och *Satsen*. Dessutom ingår i boken ett avsnitt om textlingvistik och en överblick över formaliserade språkbeskrivningar.

Författarna demonstrerar också olika teorier och beskrivningsätt genom att själva tillämpa dem i sin egen framställning. *BL*

Lange, Sven: Barns språkutveckling. En problemorienterad forskningsöversikt. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet. MINS 20. Stockholm 1986. 70 s.

Barnspråkforskaren Sven Lange presenterar här en översikt över forskning och över frågeställningar inom olika områden av ämnet Barnets språkliga utveckling. Till översikten hör också litteraturlistor. *CG*

Lindblad, Inga-Britt: Lokalradiospråk. En studie av tre lokalradiostationers sändningar. Acta Universitatis Umensis. Umeå 1985. 210 s.

I denna doktorsavhandling undersöks och jämförs nyhetsspråk från tre lokalradiostationer: Radio Gotland, Radio Östergötland och Radio Västerbotten. En utgångspunkt för undersökningen blev de intentioner som låg bakom införandet av lokalradio i Sverige och därtill medarbetarnas uttryckta ambitioner.

Ett centralt begrepp i arbetet har varit det Lindblad kallar *lokalradiospråkets kommunikativa avstånd*. Detta avstånd sägs påverkas, dels av utomspråkliga faktorer såsom lokalsamhällets struktur, medieideologin och medarbetarnas ambitioner, dels av innehållsliga faktorer såsom ämnen och vilka personer som omtalas, och dels av språkliga faktorer såsom halten av regionalt färgat tal, av kontaktskapande prat, av nyhetstexternas struktur och av graden av språklig komplexitet.

I slutet sammanfattas resultaten av undersökningen och relateras till utomspråklig verklighet och värderingar. Diskussionen är inte alltid helt övertygande men den utgör ett intressant försök på ett i Sverige föga utforskat område. MW

Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning. Statsrådsberedningen, Stockholm 1986. 176 s. (Boken kan rekvideras från Statsrådsberedningens bibliotek, 103 33 Stockholm.)

Denna bok har utarbetats av statsrådsberedningen med anledning av att riksdagen våren 1984 antog en proposition om förenkling av myndigheternas föreskrifter, anvisningar och råd. Boken riktar sig i första hand till de tjänstemän utanför regeringskansliet som sysslar med författningsskrivning men är av intresse också för andra myndigheter som vill få en inblick i samhällets regelgivning. Här finns bl.a. avsnitt som behandlar de juridiska ramarna för myndigheternas författningsarbete, den formella utformningen av författningarna och inte minst innehåll, disposition och språk i författningar. UC

Nikula, Henrik: Dependensgrammatik. Ord och stil 16. Liber, Malmö 1986. 134 s.

Det här är den första introduktionen på svenska av den hittills föga kända form av grammatik som kallas *dependensgrammatik*.

Traditionell grammatik bygger vanligen på idén att grammatiska enheter, t.ex. en sats, består av mindre delar – konstituenten (satsdelar) – eller att mindre enheter bildar större enheter. Dependensgrammatik bygger på en annan relation, nämligen det beroendeförhållande (dependens) som finns mellan olika enheter. Förekomsten av ett adjektiv (attribut) i en substantivfras är t.ex. beroende av substantivet. Dependensgrammatiken lägger stor vikt vid verbets syntaktiska roll. Verbet (predikatet) är ju det som skapar en sats. Verbet sägs ha en viss valens, dvs. verbet ses som ett ord som oftast kräver en utfyllnad i form av substantiv (som subjekt, objekt osv.) för att kunna fungera i en sats. (Jfr valens om atomer). Dependensgrammatik kallas ibland också *valensgrammatik*. BL

Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal. Utg. av Svenska språknämnden. Esselte Studium, Solna 1986. 306 s.

Med *Nyord i svenskan* fullbordas projektet "den nordiska nyordsundersökningen". (*Nyord i norsk 1945–75* kom 1982, *Nyord i dansk 1955–1975* kom 1984. Registreringen av nya ord sker dock fortlöpande.) *Nyord i svenskan* innehåller ca 7500 ord ur efterkrigstidens ordförråd, hämtade ur Svenska språknämndens nyordsarkiv och kompletterade med ord ur Svenska Akademiens ordboks samlingar. Källorna är i första hand dagspress och tidskrifter, men även uppslagsböcker, ordböcker och facklitteratur har lämnat bidrag, liksom norska och danska nyordslistor. En del exempel har också hämtats från skönlitteraturen, men i mindre utsträckning.

I likhet med den norska men i motsats till den danska ordboken ger *Nyord i svenskan* definitioner av uppslagsorden. Belägg ges där de har ansetts betydande för ordets bruk eller på annat sätt intressanta. Orden är alltid daterade, antingen genom det äldsta kända belägget eller genom en ungefärlig tidsuppgift. I alla tre nyordsböckerna uppges vad orden heter på grannspråken i den mån de har direkta motsvarigheter, och här framgår det tydligt hur likartad ordförrådets utveckling är i de nordiska länderna.

Nyordsboken är försedd med listor över lånord från olika länder samt med en baklängesordlista. Den innehåller också ett kortare avsnitt om ordbildning i dagens svenska. Ordboken är

deskriptiv, vilket innebär att språknämnden inte garanterar ordens lämplighet. I vissa fall ges dock rekommendationer, t.ex. "abstract, hellre: referat, sammanfattning". Främmande ord har också i största möjliga utsträckning anpassats efter inhemska mönster i fråga om stavning, böjning och uttal, t.ex. *musikal* [-'ka:l] -en, -er, äv. *musical* [oftast eng. uttal]. (Jfr vidare Einar Lundebys diskussion av de tre nyordsböckerna på s. 62.) CG

Nordlund, småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund.

Nr 7. *Ulf Teleman (red)*: Det offentliga språkbruket och dess villkor under 1700-talet. Rapport från symposiet "Samhällsutveckling och språkbrukshistoria", Lund 1984, med 12 bidrag representerande språkvetenskap, historia, idé- och lärdomshistoria, kyrkohistoria, rättshistoria, ekonomisk historia, litteraturvetenskap, kulturgeografi, folklivsforskning.

Nr 8. *Lars Svensson*: Förteckning över bibliografier rörande 1700-talets bokproduktion. Ett urval. 1985.

Nr 9. *Jan Svensson (red)*: Vad ska vi med Grammatiken till? Rapport från det tredje ämnesdidaktiska seminariet i nordiska språk, Lund 1985.

Nr 10. Ur innehållet: *Eva Mårtensson*: Det nya niandet. 1986. CG

Rapporter från Avdelningen för forskning och utbildning i modern svenska (FUMS). FUMS, Box 1834, 751 48 Uppsala.

Bland rapporterna kan nämnas:

Ulla Börestam: Dansk-svensk språkförståelse på Jyllands västkust. En punktstudie. (Nr 126)

Kent Larsson: Lite om samtal, läsundervisning och språkutveckling. (Nr 121)

Anna Malmberg: Manlig och kvinnlig samtalsmiljö – finns det? (Nr 128)

Klaus Schubert: Tiltal och samhällsstruktur. (Nr 122) CG

Santesson, Lillemor: Tryckt hos *Salvius*. En undersökning om språkvården på ett 1700-talstryckeri med särskild hänsyn till ortografi och morfologi. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Studentlitteratur, Lund 1986. 327 s.

Denna doktorsavhandling i nordiska språk undersöker vilken betydelse ett visst tryckeri haft för standardiseringen av svensk stavning och ordböjning under 1700-talets senare hälft, en period då det skrivna språket i stort fick den form som än i dag är norm. Det tryckeri som undersöks är dåtidens största och viktigaste, nämligen Lars Salvius tryckeri. Ett antal texter därifrån jämförs med tidigare upplagor av samma texter från andra tryckerier. Bl.a. undersöks hur Salvius ställde sig till ortografiska växlingar som *giöra-göra* och morfologiska som *skadeligit-skadligt*, *läggialägga*. Salvius språkvårdande korrigeringar jämförs också med dåvarande språknormer. Författaren visar att Salvius ibland tog ställning mot det rådande bruket i syfte att uppnå ett enhetligt och systematiskt språk. *BL*

SLÅ 86:Språk. Svenskläraryöreningens årsskrift 1986. 224 s.

De senaste årgångarna av Svenskläraryöreningens årsskrift har utformats som temanummer, vilket avsevärt har höjt publikationens läsvärde. Årets volym behandlar språket ur olika aspekter.

Några av bidragen är litterära-stilistiska, t.ex. *Torgny Lindgrens* "Vi är till brädden fyllda av språk" – om författarens bevekelsegrunder för att skriva (läsaren får på köpet två Lindgrenska berättelser), och *Kerstin Ekmans* akademital om den svenska psalmboken.

Bland de mer språkligt inriktade uppsatserna kan nämnas *Solveig Hammarbäcks* "En får lov te å kunna skrefspråket" – om skolelevers problem med att ordna innehållet och ge uttryck åt det i utredande uppsatser, *Siv Strömbäcks* om styckeindelningens betydelse i elevernas skrivande, *Lars-Gunnar Anderssons* om olika rådande uppfattningar om vad dialekt är – folk mål, socialt idiom, fult språk m.m., och *Tor Hultmans* om gymnasisters sätt att behandla ett antal dikter om språk – tämligen nedslående både beträffande elevernas resultat och det centrala provets upplägning.

Ulf Teleman presenterar det stora projektet "Svenska Akademiens grammatik", som kommer att ta hänsyn till många hittills försummade sidor av språket, inte minst det talade, och som avses bli en kunskapskälla för många områden: undervisning och läromedelsframställning i svenska som modersmål och som främmande språk, lexikografi, översättning, språkforskning och

språkvård. *Margareta Westman* skiver om olika talspråksformer i skrift – i ordlistor och i press – och om lärares attityder till dem. *Lars Huldén* skriver om finlandssvenskan med en viss befogad dysterhet inför sverigesvenskarnas okunnighet om svenskan och svenskarna i Finland. *Ove Oskarsson* skriver om ”Teknikens språk” – om facktermer och systematisering, och *Ingela Josefson* diskuterar vad som händer när datalagrad information får ersätta individuella kunskaper och erfarenheter. *Bo Seltén* tar upp ämnet engelska i svenskan, inte minst sådana engelskspråkiga företeelser som inte finns i engelskan, men som kommer att finnas med i författarens ”Svensk ordbok”, som är under utarbetande. CG

Svenska i skolan. En fortbildningstidskrift för alla som undervisar i svenska. Fortbildningsavdelningarna i Linköping och Malmö. Liber Utbildningsförlaget, 162 89 Stockholm.

Svenska i skolan utkommer med fyra temanummer årligen. De 28 nummer som publicerats sedan tidskriftens början 1980 har haft följande teman. (Här bör f.ö. sägas att under de ibland vaga eller intetsägande titlarna döljer sig oftast ett gediget och tankeväckande innehåll. Svenska i skolan rekommenderas.)

1. Upptäckter i språket, 2. Litteraturläsning, 3. Invandrarna och språket, 4. Svenskämnet och Lgr 80, 5. Skriva, 6. Barns och ungdoms läsning, 7. Lokalt utvecklingsarbete, 8. Vardagsspråk och språkvardag, 9. Lyrik, 10. Inför Lgr 80, 11. Masskulturen och eleverna, 12. Läs- och skrivmöjligheter, 13. Tema, 14. Bibliotekets roll, 15. Litteraturpedagogik, 16. Svenska som främmande språk/Svenska som andraspråk, 17. 1984, 18. Grundläggande färdigheter i svenska, 19. Svenska och andra ämnen, 20. Kulturarvet, 21. Drama, 22. Språken i språket, 23. Läsa-skriva-skapa, 24. Skolan och kulturen, 25. Om kultur och okultur, 26. Kulturarbetarna i skolan, 27. Grannspråk, 28. Läromedel. CG

Svenska i tid och otid. Vänskrift till Gun Widmark från doktoranderna i Uppsala. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, 1986. 238 s.

I denna vänskrift har samlats 25 korta bidrag i skilda ämnen, t.ex. invandrarundervisning, uppsatsskrivning, dansk-svensk

språkförståelse, finlandssvenska, språksociologi och läkares och patienters olika bruk av sjukdomsuttryck. CG

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. 11 uppl. Norstedts, Stockholm 1986. 674 s.

Den elfte upplagan av Svenska Akademiens ordlista (SAOL) följer linjen från den föregående genom minskningen av antalet uppslagsord (ca 120 000 mot ca 155 000 i nionde upplagan), medan förklaringarna blivit fler. Reduktionen har gått ut över sammansättningarna, särskilt äldre sådana. Den nya upplagan innehåller däremot åtskilliga nya ord från 1970- och 80-talet.

Stavningsformer som saknar stöd i språkbruket har tagits bort, t.ex. *vaksin* (vaccin) och *modärn* (modern), och vissa främmande former som är vanliga har satts in, t.ex. *zebra* som alternativ till *sebra* (för första gången i SAOL:s historia). Däremot är ordlistan ytterst återhållsam med s-plural, och över huvud taget prioriteras inhemsk regelbunden ordbildning. Sålunda har nu sammansättningsformen *media-* satts på andra plats och försetts med *äv.*, medan *medie-* har placerats som huvudform, och den regelbundna svaga böjningen *närvara*, *närvarade*, *närvarat* har till sist vunnit insteg i ordlistan. CG

Svensk ordbok. Red. Sture Allén, Språkdata, Göteborg. Esselte Studium, Solna 1986. XXI + 1513 s.

I det svenska ordboksbeståndet har det länge saknats en större ordbok för gemene man. Illustrerad svensk ordbok är i vissa avseenden föråldrad, och Bonniers svenska ordbok redovisar i princip endast uppslagsorden, deras böjning, uttal och betydelse. Svensk ordbok är en definitionsordbok, utplagd efter liknande mönster som Longman's, Duden och Larousse. Det innebär att betydelsen hos uppslagsorden anges genom beskrivningar och att synonymer används endast som komplement. Stort utrymme ägnas också åt fraser och konstruktioner. Ordartiklarna innehåller dessutom uppgifter om böjning, uttal, ordbildning med uppslagsordet (t.ex. *ord* . . .; ordbildning; ordbok; modeord; skällsord), stilvärde, fackområde m.m. Ungefär 100 000 ord och fraser, däribland många nyord och främmande ord, ingår i ordboken. Med Svensk ordbok fylls en lucka i det svenska ordboksbeståndet.

Svensk ordbok är ett resultat av projektet "Lexikalisk databas"

som drivs vid institutionen för språklig databehandling (Språkdata) vid Göteborgs universitet. Ordboken bygger till stora delar på materialet i Språkdatats samlingar av nutida svenska, den s.k. Språkbanken, och arbetet har skett med hjälp av datorer. CG

Thelander, Kerstin: Politikerspråk i könsperspektiv. Ord och stil 17. Liber, Malmö 1986. 181 s.

Politikernas språk har ofta beskrivits i negativa ordalag som mångordigt och tillkrånglat, abstrakt och obegripligt. Ibland har det också karakteriserats som typiskt manligt. I denna avhandling ställs bl.a. den intressanta frågan om den traditionella manliga normen i det politiska språket har varit ett hinder för kvinnornas tillträde till den offentliga debatten, och om de politiskt aktiva kvinnorna varit tvungna att anpassa sig till den rådande normen för att bli accepterade som politiker.

Avhandlingen ger först en beskrivning av politikernas egen syn på politikerspråket, baserad på intervjuer med ett 70-tal manliga och kvinnliga politiker. De intervjuade tillfrågas bl.a. om vad som påverkat deras utveckling som politiska talare, och om de anser att det finns språkliga skillnader mellan manliga och kvinnliga politiker. Mot bakgrunden av intervjuarens redovisas sedan några punktundersökningar av det politiska språket, dels i de oftast formellare debattinläggen vid riksdagens sammanträden, dels i de mer informella intervjuarens. Resultaten från undersökningarna pekar på skillnader mellan manligt och kvinnligt politikerspråk som i vissa fall går stick i stäv mot den uppfattning som framförts i intervjuerna. Så bekräftas t.ex. inte de intervjuades uppfattning att enkelhet och vardaglighet skulle utmärka det kvinnliga offentliga språket till skillnad mot det manliga. Tvärtom visar sig kvinnorna i riksdagsmaterialet ha ett komplexare språk med längre ord och meningar än vad männen visar. Författaren drar slutsatsen att detta troligen är resultatet av kvinnlig anpassning till situationen. Frågan om det offentliga språket i sina traditionella former varit ett hinder för kvinnorna i politiken kan därmed besvaras med nej. Författaren ställer slutligen frågan hur pass typiska de kvinnliga riksdagsledamöterna är för övriga politiskt aktiva kvinnor och om deras taktik att anpassa sitt språk till en redan färdig norm är den rätta vägen att underlätta kvinnors inträde i politiken. LW

TNCs Skrivregler. 4. omarbetade utgåvan. Tekniska nomenklaturcentralens publikationer 83, Stockholm 1986. 97 s.

Den fjärde utgåvan av TNC:s skrivregler är en omarbetning och utvidgning av den föregående. Ändringarna rör bl.a. avstavning, där den morfematiska avstavningen sätts före avstavning enligt enkonsonantsregeln, förkortningar, där förkortningar utan punkt fått en starkare ställning genom att punktlösa förkortningar genomgående används i skriften. Nytt är ett avsnitt om ordböjning och ordbildning samt ett avsnitt om särskilda textelement, dvs. uppställningar, tabeller, figurer, textmarkeringar o.d. TNC:s skrivregler överensstämmer i sak väsentligen med de regler som ges av Svenska språknämnden. *CG*

Translation Studies in Scandinavia edited by Lars Wollin and Hans Lindquist. Proceedings from The Scandinavian Symposium on Translation Theory II. Lund Studies in English 75. Liber, Malmö 1986. 149 s.

I denna volym har samlats inläggen från fyra talare (Bertil Malmberg, Lund; Albrecht Neubert, Leipzig; Peter Newmark, Guildford; Bengt Sigurd, Lund) vid det symposium som hölls i Lund den 14–15 juni 1986 för att diskutera översättningsproblem. Dessutom har elva andra artiklar inom ämnesområdet bifogats, bland dem Martin Gellerstams "Translationese in Swedish novels translated from English". *UC*

TT-språket. Utg. av Tidningarnas telegrambyrå, Stockholm 1986. 40 s.

"Nytryck av 1983 års upplaga" står det på omslaget till TT-språket, minibibeln för journalister, redaktörer och många andra språkproducenter. Emellertid är den nya upplagan rejält omdisponerad, och förhoppningsvis skall det nu vara lättare att hitta vad man söker. Vissa tillägg har också gjorts.

TT-språket innehåller sådana nyttigheter som kortfattade skrivregler, stilistiska råd samt förteckningar över ord vars rätta bruk ibland vållar besvär, t.ex. *avvisa-utvisa*, *gripa-anhålla*, *häkta-arrestera*. *CG*

Viberg, Åke, Ballardini, Kerstin och Stjärnlöf, Sune: Svensk grammatik på svenska. Mål. Natur och Kultur, Stockholm 1986. 183 s.

Denna grammatik vänder sig till utlänningar som är nybörjare i svenska. Det här är den svenska versionen av en svensk grammatik som också kommit ut på de vanligaste invandrarspråken i Sverige. Hittills har 8 versioner förutom den svenska utkommit och 3 andra är under arbete. Boken ingår i läromedlet Mål. I den svenska versionen finns i många avsnitt särskilda kommentarer som vänder sig direkt till lärarna. Här redogörs för hur de olika versionerna skiljer sig åt i presentationen av avsnittet i fråga, och här ges upplysningar om skillnader mellan olika språk och svenskan.

Dispositionen skiljer sig från andra grammatikor. Författarna har nämligen eftersträvat att anpassa dispositionen efter en naturlig inlärningsgång. Det betyder t.ex. att eleven först får lära sig att bilda fullständiga satsen som han efterhand får lära sig att variera. Vidare att dispositionen är cyklisk, dvs. företeelser som traditionellt brukar presenteras på *ett* ställe i grammatiken presenteras här i omgångar. Efterhand som kunskapen om ett visst moment på så sätt byggs på repeteras tidigare avsnitt om samma moment.

Förutom det vanliga grammatiska stoffet finns också ett kapitel om uttal och stavning samt ett kapitel som vill visa hur viktiga delar av ordförrådet kan läras in på ett systematiskt sätt. Det betydelseområde som valts är uttryck för befintlighet och förflyttning. *BL*

Åkerblom, Rune: Att skriva teknisk dokumentation. Vägledning till mera läsarinriktad teknisk dokumentation. Telefonaktiebolaget LM Ericsson, avdelningen för koncernstandard. Stockholm 1983. 33 s.

Denna handledning är tänkt att användas som underlag i lärande kurser men också vid självstudier. Syftet att tänka på mottagaren är visserligen vällovligt, men häftet ger huvudsakligen information om läsbarhet och LIX och alltför litet av sådant som en tekniker kan behöva känna till för att skriva lättlästa och informativa dokument. *UC*